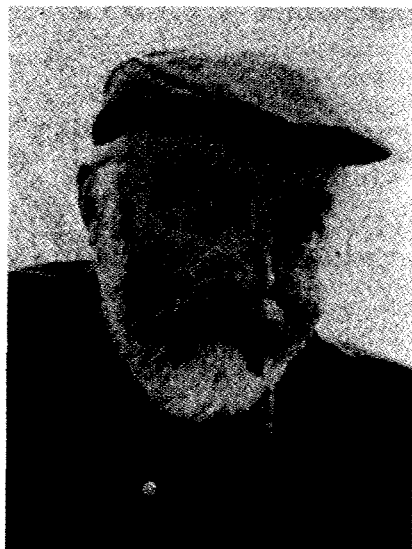

Uit de nabije vreemde

Uit Nederland ben ik nu alweer een aantal maanden weg en ik hoop dat nog even vol te houden. Maar toch ook weer niet vèr weg. Denemarken is meer dan alleen geografisch dicht bij huis. En toch is het weer zò anders, dat ik de verleiding om er over te berichten (die ik bij andere tijdelijke reis-auteurs altijd gauw wat belachelijk vind) niet kan weerstaan. Een excuus is dat ik me in Denemarken nu al echt thuis voel, lees Deense kranten, tijdschriften, kijk Deense televisie en praat veel met goed geïnformeerde Denen. Wat valt me dan op?

Om de zaak in redelijke proporties te houden, moet de centrale mededeling luiden: beide landen hebben ontzettend veel gemeen. Ze behoren geografisch en historisch tot dezelfde familie (geen broers, maar zeker neven) zijn beide voorbeelden van het burgerlijk cultuurtype in een hoog-industriële welvaartsmaatschappij. Beide zijn ook recent besprongen door een stagnerende economie en een ongemakkelijke werkloosheid. In beide leeft de idee dat we aan het eind van een bepaalde periode zijn beland en nog geen helder beeld hebben van de volgende. Bij beide is het besef dat ze klein en afhankelijk zijn en voor een deel maar moeten afwachten wat de markt over hen beschikt.

Binnen dat besef begint zich het verschil tussen de twee af te tekenen. In Denemarken heeft men nog iets onbekommerder de mogelijkheden van de vorige fase uitgebuit om te komen tot een gemakkelijke, gevarieerde, kwalitatief hoogwaardige levensstijl. Nu er iets mis dreigt te gaan, meen ik te horen dat de reactie ook iets geprononceerder is. Denemarken is misschien ook iets kleiner en kwetsbaarder, ook nog iets parochialer. Nòg meer dan wij kijken de Denen op naar de grote broers elders. Maar in spirituele zin is mijn indruk nu, al is dat niet erg meetbaar en weet ik ook niet hoe lang die indruk blijft, dat ze een slag groter zijn dan wij. In ieder geval meen ik dat te ontdekken in de discussie die zich hier ontwikkelt als voorbereiding op het eventueel komende.

In de Nederlandse discussie beklemt het me wel eens dat er een soort polarisatie is in het verzorgingsstaat-beleid: er is één pad

en er zijn twee keuzen, we gaan nog verder, of we gaan terug. Daarbij ook het gevoel dat het uiteindelijk toch een conjunctuur-kwestie is. En dus ook dat de discussie vooral een strategiediscussie is, zozeer dat veel wat als doel zou kunnen worden gezien, als middel wordt gehanteerd. De Deense discussie heeft meer aandacht voor het structurele moment. De genoemde alternatieven zijn dan ook gevarieerder en principiëler. Een paar jaar geleden is hier een boek gepubliceerd, *Uprør fra Midten*, dat zo'n alternatief aanbiedt. Niet alleen dat het een verblijdend origineel boek is, maar het is ook goed aangeslagen. Er is een beweging rondom ontstaan, de discussie erover gaat voort, tot op het hoogste niveau. Het is een origineel scenario van en voor Denemarken, maar zou ook voor Nederland zeer de moeite waard zijn. Vooral interessant vind ik ook dat er een groep mensen van gevarieerde herkomst is die als denktank fungeert. Men denkt dan met enige weemoed aan de Fabian Society, of misschien voor Nederland, na 100 jaar weer eens een beweging van tachtigers.

Wat de vergelijking met Nederland betreft, zijn nog twee aspecten van het vernieuwingsdenken hier de moeite waard. Denemarken is ook een burgercultuur met alle bijbehorende versplintering, individualisering en privatisering. Toch kan ik me niet aan het gevoel onttrekken dat Denemarken als collectiviteit voor de Denen hoger staat genoteerd dan Nederland voor de Nederlanders. Dat maakt de toekomst-discussie extra interessant. Maar dat is niet imiteerbaar. Helaas.

Het andere aspect zouden we best kunnen imiteren. Denemarken bezit in haar zeer uitgebreide net van Folkehøjskoler over een systeem van volkseducatie, volwassenenopvoeding en brede maatschappelijke discussie, dat het mogelijk maakt een voorhoedediscussie op tijd een waarlijk nationale dimensie te geven. De volkshogeschool is begonnen als negentiende-eeuws, volks, agrarisch, maar lijkt mij nu redelijk „up to date”, nationaal en gevarieerd. Opvallend is dat wij bij de grote bezuinigingen 25% hebben beknot op onze paar volkshogescholen en de Denen bij

hùn grote bezuinigingen het volkshogeschoolbudget met algemene instemming intact hebben gelaten.

Samenvattend zou ik zeggen dat Denemarken, vergeleken met Nederland, iets kleiner en kwetsbaarder is en zijn hoofd nog wat verder in de strop heeft gestoken. De reactie is hier zeker niet paniekeriger, maar meer principieel en met meer verbeeldingskracht. Het in praktijk brengen van het leereffect van zo'n bilaterale landenvergelijking is nauwelijks voorstelbaar. Toch is het goed om van tijd tot tijd de eigen kudde heilige koeien eens te vergelijken met de veestapel van de buurman. Zou er toch iets gehoopt mogen worden van kunstmatige inseminatie?

P. Thoenes